

USTAV FORMALNI A APLIKOVANE LINGVISTIKY
 Matematicko-fyzikální fakulta
 Univerzita Karlova v Praze
 SEMINAR FORMALNI LINGVISTIKY

Roland Wagner
 PdF MU v Brně
 wagner@ped.muni.cz

3. 11. 2014

Chomsky and Postal on Raising – peripetie s jedním konstrukčním typem

1. Konstrukce akuzativu s infinitivem

- (1) John believed Bill to be sad. [Chomsky 1981, 98]
- (2) John expected him to win. [Chomsky 1981, 190]
- (3) a. *Jan ho očekával vyhrát.
 b. Jan od něj očekával, že vyhraje.
- (4) a. Jana slyšela Dominga zpívat árii z Toscy.
 b. Jana slyšela, jak Domingo zpívá árii z Toscy.
 c. Jana slyšela Dominga, jak zpívá árii z Toscy. [Panevová 2008, 16]

Otázka pro FGP: Mají věty v (4) identickou tektogramatickou strukturu (tj. stejný význam), nebo jsou založeny na třech různých strukturách?

Panevová (2008): různé struktury. Argumenty:

- (4b) a (4c) nemají – na rozdíl od (4a) – neprojektivní varianty,
- koreference v (4c) není obligatorní,¹ v (4b) není třeba předpokládat koreferenční člen (patiens je vedlejší věta),
- vedlejší věta v (4c) je volné doplnění, infinitiv v (4a) je aktant,
- rozdíly v aktuálním členění.

→ Analýza věty (4a) podle Panevové (2008, 173):

(5) (Jana)_{ACT} (slyšela) (Dominga)_{PAT} (#cor zpívat árii z Toscy)_{EFF}

Dočekal (2005, 138) se přiklání „standardní“ analýze: povrchový akuzativ je subjektem zanořené predikace, nikoliv objekt matricového slovesa koreferenční s (neviditelným) zájmenem v zanořené větě:

(6) Petr_i se_i slyšel [t_i zpívat]. [Dočekal 2005, 138]

Dočekalova analýza (kvůli specifikům umístění klitika) nechává otevřenou hlavní otázku, která je předmětem tohoto referátu:

Nachází se akuzativní složka v subjektové pozici zanořené predikace jen na rovině hloubkové struktury nebo také na rovině povrchové struktury?

¹ Příklad: *Jednou jsem viděl karbidovou lampu_i, jak si s ní o pouti svítil medák_j.*

2. Kontroverze: Generativní sémantika vs. Rozšíření standardní teorie

Historické pozadí (viz Seuren 1998, 503; 506–509):

- 2. konference na Texaské Univerzitě v Austinu o univerzáliích v lingvistické teorii (říjen 1969): Konflikt mezi Chomským a generativními sémantikami (zejména s P. Postal);
- Generativní sémantika: pozdní vkládání lexikálního materiálu do syntaktické struktury; předtím se aplikují různé pohybové operace: vyzdvižení predikátu a vyzdvižení subjektu do matricové věty, buď do subjektové nebo do objektové pozice; příklady jako (1) a (2) ilustrují vyzdvižení do objektové pozice;
- Odmítavá reakce Chomského;
- Chomsky (1972) hájí lexikalistické stanovisko (vkládání lexikálního materiálu na rovině hloubkové struktury, před aplikací transformací) a paušálně odmítá různé pohybové operace navržené gener. sémantikou:

“The first question to be asked is whether these transformations are syntactically motivated. Predicate-raising surely is not; [...] I might mention that the permutation rule [...] as well as *subject-raising* seem to be at best dubious rules.” (Chomsky 1972, 151–152, zvýraznění přidáno)

Co se týká vyzdvižení do objektové pozice, žádné argumenty nejsou uvedeny.

- Postal (1974) na to reaguje detailní analýzou, která dokládá umístění akuzativní složky v objektové pozici matricové věty.
- Chomsky trvá na původním stanovisku: neexistuje vyzdvižení do objektové pozice. Zavádí termín „výjimečné označování akuzativem“ (ECM), který se stane v období teorie řízení a vázání součástí standardního repertoáru lingvistické teorie (např. Chomsky 1981, 98; Postalova analýza je zde diskutována v poznámce pod čarou!).
- Seuren (2004, 202–203) upozorňuje na překvapující a nečekanou změnu Chomského v otázce ECM: v druhé části Minimalistického programu (1995, kap. 3)² Chomsky prezentuje akuzativní označení nominálního výrazu v příkladech typu (1) a (2) jako důsledek pohybu do specifikátoru fráze objektové shody:

“Exceptional Case marking by V is now interpreted as raising of NP to Spec of the AgrP dominating V. It is raising to [Spec, Agr_o], the analogue of familiar raising to [Spec, Agr_s].” (Chomsky 1995, 174)

Ještě zřetelnější je tento posun v pasáži z článku z roku 2007:

“Work tracing back to Paul Postal’s investigations of ‘raising to object’ 40 years ago, reformulated in a contemporary framework by Howard Lasnik and Mamoru Saito (based on ideas of Masatoshi Koizumi), has shown convincingly [sic!] that Bill [in (1), odkaz změněn] is actually in the higher clause in surface structure.” (Chomsky 2007, 47)

Otázky:

- Jedná se o změnu stanoviska pod tlakem empirické evidence?
- Nebo je stanovisko v podstatě nezměněno, data jen vnímána pod jiným úhlem pohledu?
- Které změny v teoretickém rámci umožnily/vynutily si nový pohled na konstrukci akuzativu s infinitivem?

² V první části knihy, např. v kap. 1, s. 58, je stále hájena původní analýza, tj. ECM.

3. Argumenty pro vyzdvižení subjektu do objektové pozice

Hlavní argumenty podporující Postalovu analýzu akuzativu s infinitivem jako vyzdvižení subjektu do objektové pozice (podle přehledu v práci Seurena 1998, 509 a handoutu H. Lasnika/M. Saita 1991³):

- Vázání reflexiv a disjunktivní reference zájmen:
 - (7) a. *Jack_i believed him_i to be immoral.
 - b. Jack_i believed himself_i to be immoral.
- Pasivizace: měla být blokována hranicí mezi větami.
 - (8) a. Jack believed Joan to be famous.
 - b. Joan was believed to be famous by Jack.
- Negativní kvantifikace je v angličtině možná jen tehdy, nachází-li se příslušný výraz v subjektové pozici, (9a). Negramatičnost věty (9b) ukazuje, že se akuzativní složka právě *nenachází* v subjektové pozici:
 - (9) a. Harry believes that not many pilots like Racine.
 - b. *Harry believes not many pilots to like Racine.
- Nerestriktivní vztahné věty připojené k zájmenu jsou možné jen tehdy, nachází-li se zájmeno v subjektové pozici. Ve větě (10b) se zájmeno, oproti tvrzení Chomského, zřejmě *nenachází* v subjektové pozici a věta je tedy negramatická.
 - (10) a. They proved that he, who was Turkish, was innocent.
 - b. *They proved him, who was Turkish, to be innocent.
- Částice závislá na slovese („Phrasal verbs“) nesmí oddělit pronominální objekt od řídicího slovesa: **I pulled out him* × *I pulled him out*. Když je *him* v konstrukci akuzativu s infinitivem odděleno od slovesa, je věta negramatická, (11a). Když *him* naopak bezprostředně následuje po slovese, věta je gramatická. Zájmeno *him* je tedy objektem slovesa v matricové větě, nikoliv subjektem infinitivu v zanořené predikaci.
 - (11) a. *I figured out him to be a swindler.
 - b. I figured him out to be a swindler.

4. Argumenty pro setrvávání subjektu v hloubkové pozici

Argumenty uvedené v (Chomsky 1981) jsou vesměs teoretického rázu a plynou z pojmového aparátu teorie řízení a vázání: **projekční princip**, **kritérium tematických rolí**, (abstraktní) **pád, řízení**.

- (12) Projekční princip (s. 38):
 - i) Subkategorizace implikuje tematické označení (přidělení rolí),
 - ii) Syntaktická reprezentace zobrazuje tematickou strukturu lexikální jednotky,
 - iii) Všechny roviny reprezentace si odpovídají ohledně (ii)

³ Přístupný z <http://www.ipc.tohoku-gakuin.ac.jp/~sacl/Lasnik.ECM.pdf>.

- (13) Kritérium tematických rolí (s. 36; č. Dočekal 2005, 28–29):
Každý argument musí mít přidělenou jednu tematickou roli a každé tematické roli musí být přidělen jeden argument.
- (14) Řízení (s. 163–164):
Alfa řídí gamu ve struktuře [_{beta} gama ... alfa gama]
Přičemž:
i) Alfa je X^0
ii) Když phi dominuje gamu, pak phi také dominuje alfu [= zákaz bariéry: žádný uzel phi se mezi alfou a gamou nesmí vyskytovat]
iii) Alfa je bezprostřední složkou bety
- (15) Pádový filtr (s. 49):
*NP, když NP má fonologický obsah ale nemá pád.
- (16) Přidělení pádů (v prvním přiblížení, s. 50)
Pád se přiděluje ve vztahu řízení; (detaily, tj. „pádová teorie“, s. 170)

Argumentace v rámci teorie řízení a vázání:

- Akuzativní složka v (1) a (2) má přidělenou roli od zanořeného infinitivu;
- Podle (12) může matricové sloveso otevřít akuzativní pozici jen tehdy, přiděluje-li této pozici tematickou roli;
- Z těchto předpokladů vyplývá (s. 38): pohyb ze subjektové pozice zanořeného infinitivu do akuzativní pozice matricového slovesa by porušoval kritérium tematických rolí (13): vyzdvižená složka by akumulovala dvě tematické role.

Polemika proti Postalovi (s. 147, poznámka 91 ke stránce 98):

Dodatečný argument: neřízená stopa v subjektové pozici zanořené fráze.

Problém: Hranice mezi větami představuje bariéru nejen proti vyzdvižení subjektu (kvůli nemožnosti řídit stopu), ale i proti přidělení pádu, které je rovněž vázané na vztah řízení, viz (16).

Cesta ven: **ECM** (např. s. 66).

- (17) a. John expected [_{S'} [_S him to win]] → b. John expected [_S him to win]

Komplikace I: Je třeba **modifikovat definici „řízení“** (s. 163):

→ Přidej do (14) požadavek, že phi musí být maximální projekcí;
maximální projekce přitom jsou: S' NP, AP, PP, VP, s. 164; S naopak **není** maximální projekcí.

- Důsledek: výraz *him* v (17b) je řízen slovesem *expect* a může tedy dostat pád.
- Další důsledek: Postalův argument (8) už neplatí: vyzdvižení nominální složky do subjektové pozice při pasivizaci je nyní možné, protože stopa je patřičně řízená.

Komplikace II: Je třeba **zkomplikovat definici „vázání“**, aby bylo možné vysvětlit (7). Nelze už říci, že reflexiva musejí být vázána uvnitř nejmenší složky, ve které se nacházejí. Chomsky (s. 188) zavádí pojem „kategorie řízení“.

Empirické argumenty

Chomsky (1981, 99–100) podle nepublikovaného manuskriptu M. Baltina: Spíše slabé.

Shrnutí: Analýza Chomského se opírá o projekční princip a kritérium tematických rolí. Je schůdnou cestou, když přijímáme modifikaci v definicích pojmů „řízení“ a „vázání“.

5. Minimalistický pohled na akuzativ s infinitivem

Zásadní změna v teoretickém rámci: likvidace pojmu „řízení“;
Část pádové teorie, která odpovídá za přidělení pádů, tj. (16), musí být „reformulována“ (Chomsky 1995, kap. 3, s. 173).

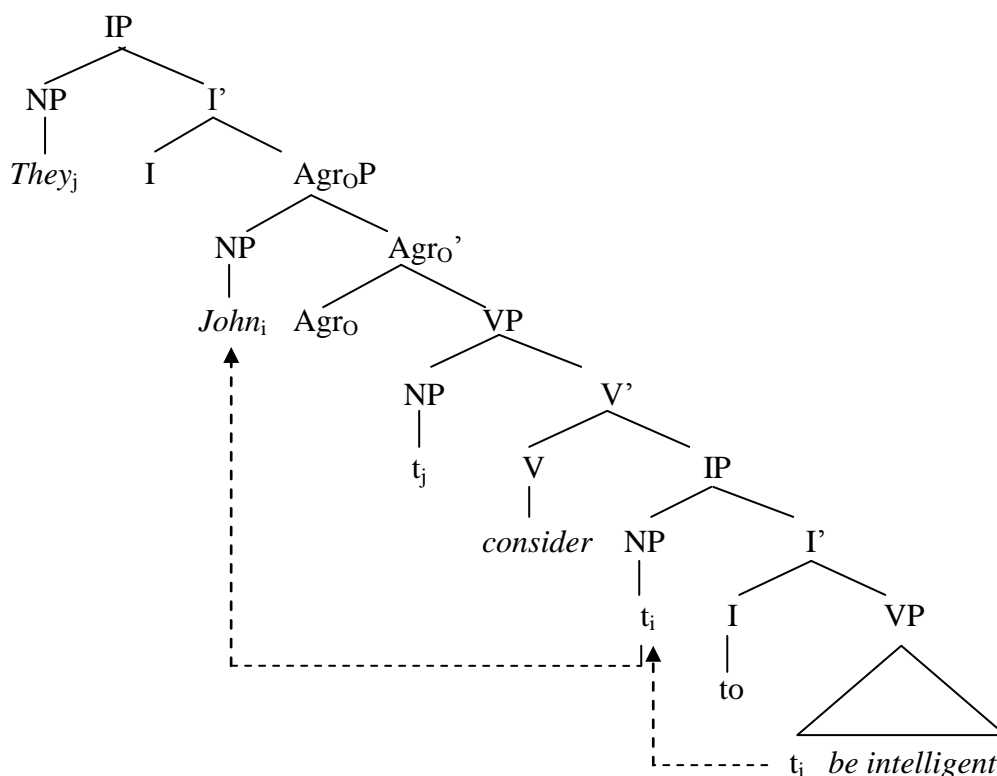
Reformulace pádové teorie:

- Prověření a odstranění pádových rysů, které jsou nominálním výrazům nahodile přiděleny při formování numerace;
- Prověření pádových rysů probíhá v konfiguraci specifikátor – hlava;
- Syntaktická struktura obsahuje pro tento účel hlavy subjektové a objektové shody (stav: Chomsky 1995; později revidován kvůli nedostatečné konceptuální nutnosti)

Následky pro analýzu ECM: Chomsky (1995, kap. 3, s. 174; kap. 4, s. 344–346)

(18) They consider John to be intelligent.

(19) Derivace rekonstruovaná podle Chomského (1995):

Proč je slovosled tedy *consider John* a nikoliv *John consider*?

Odpověď podle Chomského (1995, 175; 256; 345): Pohyb je „schovaný“/“neviditelný“, protože nastane až po Spell-Outu (resp.: pohybuje se jen rys Ak); důvod je, že rys objektové shody je v angličtině slabý a umožňuje proto odkládání prověření (princip: „Procrastinate“).

Alternativní odpověď podle Chomského (2007), v návaznosti na Lasnika (2003): Pohybuje se také matricové sloveso, aby se spojilo s funkční hlavou v. Motivaci pohybu akuzativní složky ze základové pozice je nyní podle Chomského (2007) třeba hledat v hypotéze „nálepkování“ (Labeling).

Problém: kritérium tematických rolí?

Nejasný status v minimalismu. Jistí autoři (např. Hornstein 1999) ho zamítají; Chomsky (1995) na něm trvá; v tomto případě přetrvává stejný problém, jako v rámci teorie řízení a vázání. Pohyb do objektové pozice by měl porušit kritérium tematických rolí.

“The same considerations bar raising-to-object, even if the object is a specifier in a Larson shell.” (Chomsky 1995, kap. 4, s. 313)

Není to inkonsistence v teorii? Kap. 3 (s. 174) vs. kap. 4 (s. 313)?

Možná není: bez projekčního principu lze oddělit strukturní pozice od tematických pozicí.

6. Změna stanoviska nebo kontinuita?

Nelze mluvit o přehodnocení analýzy konstrukce akuzativu s infinitivem. Chomskému nejde v první řadě o adekvátní analýzu konkrétních dat, ale o celkovou architekturu jazyka. Posun v interpretaci dané konstrukce nastal v důsledku změn v teoretickém rámci. Dojem změny názoru vzniká tím, že je používán **stejný termín „objektová pozice“**, který však **nemá konstantní obsah**.

Stav před minimalismem:

Postal: V [NP e]

Chomsky: *V [NP e] (projekční princip)

Stav za minimalismu:

- Teorie bez projekce,
- Teorie bez řízení,
- Teorie s funkčními hlavami pro pády.

→ Radikální oddělení pojmů „objekt“ v sémantickém smyslu a „objekt“ v strukturálním smyslu.

Literatura:

- Dočekal, Mojmir (2005): *Vázané proměnné v češtině*. Brno: Masarykova univerzita.
- Hornstein, Norbert (1999): Movement and control, in: *Linguistic Inquiry*, 30 (1), 69–96.
- Chomsky, Noam (1972): Some Empirical Issues in the Theory of Transformational Grammar, in: *Studies on Semantics in Generative Grammar*. Mouton: Den Haag, Paris. Cit. podle 2. vyd., 1975, 120–202.
- Chomsky, Noam (1981): *Lectures on Government and Binding. The Pisa Lectures*. Cit. podle 7. vyd., 1993. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Chomsky, Noam (1995): *The Minimalist Program*. Cambridge/Massachusetts: MIT Press.
- Chomsky, Noam (2007): Problems of Projection, in: *Lingua*, 130, 33–49.
- Lasnik, H. (2003): The position of the accusative subject in the accusative-infinitive construction, in: Bhaskararao, P. / Venkata, S. K. (eds.): *Non-Nominative Subjects. Vol. 1*. John Benjamins, 269–282.
- Panevová, Jarmila (2008): České konstrukce tzv. slovanského akuzativu s infinitivem, in: *Slovo a slovesnost*, 69 (3), 163–175.
- Postal, Paul M. (1974): *On Raising. One Rule of English Grammar and Its Theoretical Implications*. Cambridge/Massachusetts: MIT Press.
- Seuren, Pieter A. M. (1998): *Western Linguistics. An Historical Introduction*. Oxford, Malden: Blackwell Publishers.
- Seuren, Pieter A. M. (2004): *Chomsky's Minimalism*. Oxford, New York etc.: Oxford University Press.